

Kijken met het penseel

Dina van der Vegt

Thailand anno 1932. Er vliegt een dun snoer door de boomkruin, afgeschoten met een katapult. Het zweeft over een tak en valt terug. Voorzichtig trekken onderzoekers een dunne draadzaag aan het snoer omhoog. Even later valt het begeerde twijgje naar beneden. Veertig meter lager, op de bodem van het bos, wordt het opgevangen, zorgvuldig opgeslagen samen met notities over uiterlijk en vindplaats bewaard.

Leiden anno 2006. Botanisch kunstenaar Anita Walsmit Sachs tekent in het Nationaal Herbarium Nederland het gedroogde twijgje na. Blad, vrucht, bloem, het takje als geheel en allerlei veelzeggende details worden nauwgezet met pen en inkt vastgelegd. Het verdroogde en verschrompelde takje verschijnt weer in volle glorie op het papier.

Traditie

Al honderden jaren worden planten op deze manier vastgelegd. Fotografie is nog altijd geen alternatief; wel een mooie aanvulling. Op een tekening zijn veel meer details te zien.

Vooral bij het gedroogde, vaak gehavende materiaal is een tekening de enige optie. Vaak reconstrueert de tekenaar beschadigde plantendelen.

Walsmit Sachs heeft de gedroogde plant eerst nauwkeurig bekeken. Een ingedroogd bloemetje wordt opgekookt: een minuut in kokend water in een klein 'thee-ei', en vervolgens in een schaalje alcohol. Onder de binoculair, een soort microscoop waar het licht van bovenaf op het voorwerp valt, kan ze alle details nauwgezet bekijken. Hoe verlopen de nerven, is de plant behaard en zo ja, hoe zien de haren eruit; hoe is de bloem samengesteld? Alles wordt in potlood geschetst en - na de kritische blik van een bioloog - in inkt opgetekend. De tekeningen zijn bedoeld voor wetenschappelijke publicaties; kleur komt er maar zelden in voor.

Sprankelend

Toch heeft Walsmit Sachs een allesbehalve kleurloos bestaan. Naast de dagen in het Herbarium werkt ze als vrij kunstenaar. Ook nu is het plantenrijk haar onderwerp, en ze werkt met dezelfde exactheid als bij de wetenschappelijke illustraties. Maar dit keer in levendige, sprankelende kleuren.

Haar beheersing van de acquareltechniek is uitzonderlijk. Het berijpte patina op vruchten, de transparante gladheid van een tulpenbloem, ragfijne nerven op een blad; alles lijkt moeiteloos en volkomen beheerst uit haar penseel te vloeien. Een zeer fijn penseel, op uiterst glad acquarelpapier. In enkele dagen komt een bloem of blad op papier tot leven.

'Ik ben opgeleid als mode-ontwerpster aan de academie in Den Haag', vertelt Walsmit Sachs. 'Ik heb jaren als stillevenschilder gewerkt. In 1998 vroeg een bevriend kunstenaar me om samen workshops botanisch tekenen en schilderen te geven in de Hortus Botanicus in Leiden. Dat heeft een geweldige wending aan mijn leven gegeven.'

Ik raakte echt verslingerd aan het botanisch tekenen, én ik kwam in contact met het Nationaal Herbarium Nederland waar ik als wetenschappelijk tekenaar kon werken.'

Inspirerend

Nog altijd geeft Walsmit Sachs elk jaar minstens twee cursussen botanisch tekenen in de Leidse hortus. 'Het is zo'n inspirerende plek. Je kunt er rustig elke dag rondlopen zonder er ooit uitgekeken te raken.' Het lesgeven is zeer bevredigend: 'Ik merk dat ik veel mensen die toch al belangstelling voor planten en tekenen hebben, op een heel nieuw spoor zet met de cursussen. Ze raken besmet met het virus en worden ook steeds enthousiaster. En willen hun eigen werk voortdurend verbeteren.' Walsmit Sachs zet zich intensief in voor het uitdragen van haar specialiteit. Ze exposeert regelmatig en won in het buitenland al enkele prestigieuze prijzen met haar werk.

Bloeiend

Ondanks dit succes wilde Walsmit Sachs de promotie van het botanisch tekenen grootschaliger aanpakken. 'In Engeland en Amerika zijn bloeiende verenigingen voor botanisch kunstenaars. In Nederland was er tot op heden geen podium voor botanisch kunstenaars om hun werk te tonen, van elkaar te leren en om de kwaliteit van botanische kunst in het algemeen te verhogen.'

Botanische kunst

Een botanische tekening of schildering van een plant toont een gedetailleerde en wetenschappelijk verantwoorde weergave van een plant of delen van een plant, met aandacht voor de specifieke kenmerken die de plant van andere onderscheidt. De afbeelding kan een prototype of een portret van een individuele plant zijn. De hedendaagse botanisch kunstenaar bouwt voort op een eeuwenoude traditie waarbij onderzoek, correcte weergave van het onderwerp en creativiteit in compositie en beeldtaal worden gecombineerd.

Botanisch Kunstenaars Nederland

De vereniging Botanisch Kunstenaars Nederland brengt botanisch kunstenaars bij elkaar en werkt aan de kwaliteit en bekendheid van botanische kunst in Nederland. De vereniging kent werkende leden en aspirant-werkende leden. Het lidmaatschap wordt verkregen door ballotage. Wie botanische kunst wil steunen maar zelf niet als botanisch kunstenaar werkzaam is, is zeer welkom als kunstlievend lid. Voor meer informatie: www.botanischkunstenaarsnederland.nl

Nederland heeft zo'n oude traditie op het gebied van botanisch tekenen en het is een plantenland bij uitstek. Ik wilde heel graag dat ook in Nederland een vereniging zou zijn voor iedereen met belangstelling voor botanische kunst', vertelt ze. 'Niet alleen voor mensen die zelf tekenen, maar ook voor verzamelaars en voor mensen die om wat voor reden dan ook belangstelling hebben voor botanische kunst.' Dit voorjaar ging die wens in vervulling: de vereniging Botanisch Kunstenaars Nederland is opgericht.

De plannen van de vereniging zijn legio. 'We zijn een eerste tentoonstelling aan het voorbereiden, er zijn verschillende cursussen gepland en er staat nog veel meer op de verlanglijst', vertelt Walsmit Sachs. 'Zoals het organiseren van lezingen, publicaties, excursies en atelierbezoek. Daarnaast onderhouden

we contact met gelijkgestemde verenigingen en kunstenaars buiten Nederland en we brengen het werk van leden op allerlei manieren onder de aandacht.'

Wonderlijke details

Iedereen kan op z'n eigen manier genieten van deze vorm van kunst. De een zal een natuur- of tuindagboek willen illustreren, de ander maakt op zichzelf staande kunstwerken of illustraties voor uitgaven, al dan niet wetenschappelijk. Weer anderen tekenen niet zelf maar genieten van de rijke geschiedenis van de botanische kunst, of verzamelen botanische kunstwerken.

De tekening van de twijg waar dit artikel mee begon is gemaakt met een wetenschappelijk doel, maar daarnaast is het een prachtige, decoratieve plaat geworden; een plezier om naar te kijken. Walsmit Sachs: 'De specifieke technieken voor wetenschappelijke plantentekeningen leerde ik van mijn collega Jan van Os, die al bijna veertig jaar schitterende illustraties maakt voor het Herbarium.'

Zelfs na zoveel jaar ben je op planten tekenen niet uitgekeken. Elke plant is weer anders dan de vorige; elke plant heeft prachtige, wonderlijke details. Ik hoop nog heel veel mensen te laten zien wat een prachtige vorm van kunst dit is.' ♦

Meer informatie:

Over de Hortus Botanicus Leiden en de cursussen botanisch tekenen:

www.hortus.leidenuniv.nl

Over het werk van Anita Walsmit Sachs:

www.anitawalsmitsachs.nl

Over het Nationaal Herbarium Nederland:

www.nationaalherbarium.nl

Over de vereniging Botanisch Kunstenaars Nederland:

www.botanischkunstenaarsnederland.nl

